

Prof. dr hab. Magdalena Osińska
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
Instytut Ekonomii i Finansów
Katedra Ekonomii

Toruń, dn. 7 października 2024 r.

RECENZJA
rozprawy doktorskiej mgr. Michała M. Stebnickiego
na temat

Wpływ funduszu leśnego na kształtowanie równowagi finansowej nadleśnictwa
napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Jerzego Hausnera

Niniejsza recenzja została przygotowana na podstawie pisma Zastępcy Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Badawczego Leśnictwa z dnia 16 września 2024r. powierzającego mi funkcję recenzenta rozprawy doktorskiej mgr. Michała Stebnickiego.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska jest dziełem obszernym, liczącym łącznie 375 stron, przy czym treść rozprawy mieści się na 163 stronach, zaś pozostałe strony zajmują spisy literatury, tabel i rycin, a także załącznik obejmujący wykorzystane źródła danych w postaci informacji o dopłatach z funduszu leśnego we wszystkich nadleśnictwach zrealizowane w latach 2011-2020. Praca bazuje na literaturze dotyczącej przedmiotu badań, obejmującej 98 pozycji, w tym znajdują się Roczniki Statystyczne GUS, raporty Najwyższej Izby Kontroli, a także aktualne akty prawne.

1. Sformułowanie tematu, celu i problemu badawczego

Tematyka pracy dotyczy funkcji jaką pełni fundusz leśny w przywracaniu równowagi finansowej nadleśnictwa. Z tego powodu mieści się w szeroko rozumianej dyscyplinie nauki leśnej (dziedzina: nauki rolnicze), ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki leśnej. Dotyczy bowiem narzędzia redystrybucji dochodów osiąganych przez nadleśnictwa ze względu na zróżnicowane warunki naturalne. Redystrybucja dochodów jest pojęciem znanym w działalności gospodarczej, w szczególności w tzw. ekonomii sektora publicznego, do którego w znacznej mierze należy sektor leśnictwa w Polsce. Sytuacja finansowa w nadleśnictwach nie jest częstym przedmiotem badań naukowych, jednak istnieje solidna literatura przedmiotu poświęcona temu zagadnieniu.

Przy uzasadnieniu wyboru tematu, we wstępie, Autor wskazał na motywy aplikacyjne. Dopłaty z funduszu leśnego oraz odpisy na fundusz leśny mają istotny wpływ na wynik finansowy osiągany przez nadleśnictwa i w konsekwencji na ocenę ich rentowności. Z wymienionych powodów wybór tematu należy ocenić pozytywnie.

W rozdziale drugim, Autor zdefiniował problem badawczy, cele i hipotezy rozprawy. Celem głównym jest określenie znaczenia przepływów środków funduszu leśnego w utrzymaniu płynności finansowej nadleśnictw oraz w finansowaniu podstawowych funkcji gospodarki leśnej. Ponadto, celem badań było również określenie struktury kapitałów, wielkości dopłat kosztowych i kapitałowych w nadleśnictwach oraz rozpoznanie, czy i w jakim zakresie podział funduszu leśnego zapewnia płynność finansową, umożliwiającą prowadzenie działalności nadleśnictw. Dodatkowo, w pracy przyjęto następujące hipotezy badawcze:

1. Redystrybucja środków funduszu leśnego ma wpływ na rentowność nadleśnictwa.
2. Redystrybucja środków funduszu leśnego wyrównuje poziom dostępnych środków finansowych między nadleśnictwami.
3. Wielkość dostępnych środków finansowych skorygowanych o fundusz leśny pozwala nadleśnictwom na finansowanie działalności.

W tej części zabrakło jednak uzasadnienia wyboru celów oraz potrzeby weryfikacji tak sformułowanych hipotez. Z metodycznego punktu widzenia hipotezy powinny być falsyfikowalne, te jednak nie są, gdyż wynikają wprost z celów jakim ma służyć fundusz leśny. Cele pracy wskazują na utylitarne ukierunkowanie badania, którego zakresem objęto wszystkie nadleśnictwa Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, co stanowiło łącznie 430 jednostek. Zakres czasowy badań obejmował lata od 2011 do 2020. W badaniach wykorzystano dane na dzień bilansowy danego roku. W celu przeprowadzenia badań wykorzystano dane z bazy danych Systemu Informatycznego Lasów Państwowych (SILP) oraz SILPWeb. Analiza objęto bilanse nadleśnictw, rachunki zysków i strat (RZiS) oraz dane zawarte w informacji rocznej LPIR- 1, tj. zestawienie kosztów oraz przychodów nadleśnictw na poszczególnych działalnościach oraz obroty na wybranych kontach związanych z funduszem leśnym. Ze statystycznego punktu widzenia, badanie to ma charakter pełny.

Podsumowując, tę część oceny należy wskazać na niewystarczające uzasadnienie przyjętych celów i hipotez badawczych, co wskazuje na pewne uchybienia metodyczne. Z kolei, zakres empiryczny wskazuje na szerokie podejście do analizy, zarówno w ujęciu czasowym jak i przestrzennym.

2. Ocena poszczególnych części rozprawy

Recenzowana rozprawa składa się z 8 rozdziałów oraz załącznika. Rozdziały opatrzone numerami od 1 do 9 obejmują wstęp, cel i zakres pracy, charakterystykę Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, przegląd literatury, metodykę badań, wyniki badań, dyskusję oraz wnioski. W numeracji jest błąd polegający na tym, że rozdział „Wyniki badań” został – przypuszczalnie automatycznie – opatrzony numerem 7, a powinien mieć numer 6. Na strukturę pracy składa się także spis literatury oraz spisy tabel i rysunków.

Strukturę pracy, biorąc pod uwagę podział i kolejność prezentowanych treści, można uznać za poprawną. Najważniejsze znaczenie z perspektywy oceny pracy oraz wkładu Autora mają rozdziały dotyczące przeglądu literatury, metodyki i wyników badań oraz dyskusji i wniosków. Części dotyczące celu i hipotez zostały ocenione w poprzednim punkcie, z kolei rozdział trzeci - traktujący o PGL Lasy Państwowe ma charakter informacyjny.

Z przeglądu literatury (rozdział czwarty) dowiadujemy się m.in. o budżetowaniu oraz ewolucji przepisów i rozwiązań prawnych dotyczących PGL Lasy Państwowe, a także o funduszu leśnym będącym przedmiotem rozważań w ocenianej pracy. W rozdziale tym wykorzystano głównie odpowiednie akty prawne (Ustawy i Rozporządzenia), a także artykuły i monografie związane z finansowaniem działalności leśnej. W zbyt małym stopniu omówiono problemy badawcze stawiane w cytowanych pracach, przenosząc akcenty na analizę stanu faktycznego i zmian regulacji.

W rozdziale piątym, dotyczącym metodyki badań wskazano na analizę dokumentacji, porównawczą analizę danych liczbowych, analizę wskaźnikową, a także proste miary opisu statystycznego. Należy przy tym dodać, że statystyczne miary opisowe są wystarczające w sytuacji, kiedy – tak jak w pracy p. M. Stebnickiego – mamy do czynienia z badaniem pełnym populacji, obejmującej wszystkie nadleśnictwa. Takiego uzasadnienia jednak w tym miejscu zabrakło. Pomimo braku uzasadnienia – z faktu uwzględnienia wszystkich jednostek populacji – należy wnioskować, że wyniki badań są w pełni wiarygodne.

Kluczowy dla pracy jest rozdział szósty (numer 7), w którym dokonano analizy przychodów, kosztów na poszczególnych rodzajach działalności oraz wpłaty na i dopłaty z funduszu leśnego. W rozdziale tym znajdziemy uogólnienia w postaci analizy struktury i dynamiki, a także policzone wartości współczynnika korelacji liniowej Pearsona. Ponadto, przedstawione zostały liczne mapy pokazujące rozkład przestrzenny omawianych składników finansowych, w tym danych dotyczących funduszu leśnego. Analizie poddano w szczególności odpisy na fundusz leśny oraz dopłaty do działalności podstawowej, zadań kosztowych i inwestycyjnych w nadleśnictwach. Ważną część rozdziału stanowi analiza inwestycji realizowanych przez nadleśnictwa i ocena ich związku z funduszem leśnym. Zwrócono uwagę, że dopłaty z funduszu leśnego do kosztów mają bezpośredni wpływ na wynik działalności podstawowej oraz na krótkoterminowe aktywa finansowe. Dopłaty do zadań inwestycyjnych mają wpływ na kapitały nadleśnictwa oraz krótkoterminowe aktywa finansowe. Celem badań było bowiem ustalenie, czy fundusz leśny wyrównuje niedobory finansowe w poszczególnych nadleśnictwach, dążąc do sprawiedliwszego podziału środków w celu umożliwienia prowadzenia gospodarki leśnej, jeśli koszty tej działalności są większe od osiągniętych przychodów.

Przedstawione wyniki są szczegółowe, mają w dużej mierze charakter techniczny i są, z pewnością, ważne zarówno dla komórek analitycznych w PGL Lasy Państwowe jak i dla poszczególnych nadleśnictw. Autor wskazał na zmiany w redystrybucji środków w badanym okresie, argumentując, że np. w latach 2011-12 występowały znaczne różnice między poszczególnymi nadleśnictwami w zakresie wartości wskaźnika pokrycia aktywów trwałych kapitałami stałymi, podczas gdy w kolejnych latach różnice te zanikały.

Wszystkie analizy zostały przeprowadzone w wartościach nominalnych. Praca zyskałaby, gdyby dodatkowo wybrane wartości skorygować o wskaźnik inflacji, która od 2022 r. była szczególnie widoczna. Zmieniłoby to perspektywę, w której wyraźny jest nominalny wzrost odpisów i dopłat z funduszu leśnego.

Dyskusja przedstawione w rozdziale nr 8 (powinno być 7) dotyczy syntetycznego ujęcia poszczególnych zmiennych dotyczących funduszu leśnego. W szczególności omówiono wyniki poszczególnych współczynników korelacji oraz wskaźników rentowności. Nieco za mało miejsca poświęcono w dyskusji ujęciu problemowemu i odniesieniu do literatury. Taka część znajduje się na stronach 148-149 jednak mogłaby zostać rozszerzona. Dodatkowo, Autor powołał się na tzw. „rozmowy eksperckie”, co może sugerować technikę wywiadu. Jednak ani opis metod ani wyniki nie potwierdzają wykorzystania tego narzędzia. Szkoda, ponieważ wywiady takie wzbogaciłyby recenzowaną rozprawę i pozwoliły na uzupełnienie badań empirycznych.

We wnioskach (rozdział nr 9) Autor podsumował badanie oraz sformułował rekomendacje o charakterze praktycznym.

Do pracy został dołączony załącznik, w którym przedstawione zostały wszystkie dane wykorzystane w badaniu. Załącznik ten uzupełnia wyniki prezentowane w rozdziale 7 (powinno być 6).

W związku z zawartymi w recenzji uwagami, dotyczącymi metodologii badań naukowych, będę wdzięczna jeśli Doktorant odpowie na następujące pytania:

- które badania – dostępne w literaturze przedmiotu - mogą być wykorzystane jako podstawa sformułowania celu pracy i dlaczego?
- jak należałoby sformułować hipotezy badawcze, aby nie były one oczywiste i odpowiadały badaniu przeprowadzonemu w rozprawie?
- czy rekomendacje zaproponowane w rozprawie mają szansę zostać wdrożone i w jakim trybie?

3. Uwagi o charakterze formalnym

Strona formalna przedstawionej rozprawy przygotowanej przez mgr. Michała Stebnickiego nie budzi większych zastrzeżeń. Wspomniany wcześniej błąd w numeracji rozdziałów nie wpływa znacząco na zrozumienie pracy. Praca zawiera wszystkie niezbędne odniesienia i informacje. Prezentacja wyników w postaci licznych map, tabel i wykresów jest czytelna i klarowna. Spis bibliografii oraz załącznik zawierają niezbędne informacje.

4. Ocena wkładu do badań w dyscyplinie nauki leśne wynikającego z rozprawy mgr. Michała Stebnickiego

Zasadniczy wkład Doktoranta w dyscyplinie nauki leśne odnosi się do zagadnień związanych z gospodarką leśną. Najważniejsza część pracy odnosi się do wyników empirycznych, gdzie przeanalizowane zostały wszystkie aspekty finansowania działalności w nadleśnictwach, ze szczególnym uwzględnieniem zależności między funduszem leśnym a finansowaniem zadań realizowanych przez poszczególne nadleśnictwa. Wynikają z tego także istotne postulaty o charakterze praktycznym, sformułowane w części Wnioski.

5. Ocena końcowa

Reasumując ocenę przedstawionej rozprawy doktorskiej stwierdzam, że pomimo wykazanych niedociągnięć, przedstawiony w pracy problem naukowy dotyczący wpływu funduszu leśnego na równowagę finansową nadleśnictwa jest oryginalny oraz aktualny. W jego rozwiązaniu Doktorant wykazał się szczegółową znajomością rozwiązań prawnych i pozycji literatury, a także przeanalizował wszystkie nadleśnictwa w Polsce w szerokim przedziale czasu wynoszącym dekadę, z wykorzystaniem wybranych metod statystycznych. Tym samym wykazał się w stopniu wystarczającym ogólną wiedzą teoretyczną i metodyczną w dyscyplinie naukowej nauki leśnej (dziedzina: nauki rolnicze). Ponadto, przeprowadzone badanie empiryczne pozwoliło Mu dokonać odpowiednich uogólnień, wskazując na umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Konkludując stwierdzam, że przedłożona rozprawa doktorska spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, wymagane Ustawą z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i wnoszę o dopuszczenie mgr. Michała Stebnickiego do publicznej obrony przed Radą Naukową Instytutu Badawczego Leśnictwa.

